

Tomáš HEJDUK

OD ERÓTA K FILOSOFII. Studie o E(e)rótu se zřetelem k Sókratově filosofii

Přírodovědecká fakulta UK

disertační práce

Předložená práce přináší především originální, avšak důkladně zdůvodněnou perspektivu zaměřenou na významový kontext slov *filia* a *filo-sofia*. Za velkou přednost celé práce pokládám fakt, že autor se pohybuje nejen na půdě textů, nýbrž skrze ně i na půdě způsobů chování, sociálních praktik řecké společnosti (včetně tradičních, upadajících v té době do zapomenutí, ale nějak stále ještě v pozadí přítomných), že si všímá dochované ikonografie apod., tedy že jde před Sókrata až k náboženským resp. rituálním úzům a že bere do úvahy i autory, kteří se filosofie pouze dotýkají. Tato metoda přináší mnohem více možností komparace, která pak proniká hlouběji a je schopna jemnějších diferenciací, protože Tomáš Hejduk analyzuje celý komplex vzájemných vztahů mezi výchovou, soupeřením a přátelstvím a na tomto pozadí pak postupně odhaluje i filosofický význam pojmu *filia* jako význam integrující, což je vlastní smysl Sókratových výkladů vztahu *filia-erós*.

Je zřejmé, že takto šíře pojatá interpretace je schopna vnést do čtení klasické řecké filosofie mnoho cenného, protože i tam, kde autor rozebírá místa často citovaná a vykládaná, je s to precizovat a leckdy i problematizovat jejich obecně akceptovaný význam právě proto, že odkrývá pozadí a hlubší vrstvy. Proto pokládám za stejně důležitá i ta místa, kde důkladným čtením souvislostí třeba jen legitimuje vágní tušení ohledně smyslu toho či onoho místa anebo konceptu, což se týká zejména vztahu *epithymia – erós – filia – agapé* a vůbec poměru k sexualitě a tělesnosti (zde je pak zcela oprávněně akcentována i role někdejších či tradičních přechodových rituálů). Když třeba dospěje ke zjištění, že „Sókratův erós nehledí tolik vítězit, jako toužit“ (str. 97), je očividné, jak plodný je tento přístup, totiž že chápe Sókratovo-Platónovo pojetí filosofie jako cosi, co je – pozitivně i negativně – zasazeno v kulturním kontextu jejich doby, např. v tradici

agonistiky: touha láká k soutěžení a soupeření, avšak rivalita je současně způsob ustavení sociální koherence.

Výsledky, k nimž práce dospívá, ukazují oprávněnost, ba potřebnost analýzy širšího (kulturního, sociálního) kontextu, tedy téměř svého druhu zkoumání „filosofické mentality“ s jejími historickými i soudobě politickými a sociálními vrstvami. Zcela zřejmé je to například v kapitole, která se zabývá vztahem *erós-agón*, tedy systému soutěživosti (soutěž s nulovým součtem), *filoneikia*, závislostí úspěchu na prestižnosti soutěže a soupeře (vynikající je v tomto smyslu odkaz ke Girardově pojetí vztahu „mimetismu“ a soupeření – jiný rozměr „technologie“ ustavování sociální koherence), což osvětluje pojetí Eróta jako zápasníka: tradiční pozadí ukazuje určité důležité *novum* Sókratovo: tenze skok-kontinuita (str. 91 a n.), Sókratés je slavný svými činy při ústupu, problematizuje principy společnosti poukazem k zápasu a kariérismu (velmi jemný je v této věci rozbor toho, co řečtina označuje jako *ho kinaidos* ve vztahu k Sókratovi), Sókratés netouží vítězit za každou cenu, neraduje se z vítězství, kategorie výhry a prohry jsou zaměnitelné, ale to odkazuje k hodnotě hry samé.

Na předložené práci bych mohl vykázat mnoho míst či tezí, které považuji za pozoruhodné či zaznamenání hodné, ale ne vždy se cítím být zcela kompetentní při jejich posuzování, dokáži nicméně odhadnout, jak adekvátně je Tomáš Hejduk schopen pracovat i s tak komplikovanými podněty, jako jsou práce Gillesse Deleuze (a F. Guattariho), v kapitole „Deleuze aneb pohrdání mudrcem“, resp. s Foucaultovým II. a III. dílem *Dějiny sexuality*, tedy s filosofickým smyslem pojmu „přátelství“, který znovu ožil v současné filosofii (vedle Deleuze rovněž Derrida aj.) resp. s Foucaultovým pohledem na problém norem. Tady je v novém světle vykreslena patrně základní myšlenka práce: Sókratův dialog není hledáním objektivní pravdy, všem společné, nýbrž pokusem převést druhé na rovinu myšlení *a žítí*, kterou vytvořil.

Autor pracuje zajímavou metodou: pokud se delší dobu věnuje teoretické analýze a dospěje k určitým závěrům, často je komplementem tohoto rozboru velmi pečlivé čtení vybraného místa v textech. Tak je tomu zejména v případě kapitoly o „erotické reciprocitě“ a důkladné interpretace dialogu *Faidros*. Je to důležité: pokud totiž čtenáře nepřesvědčí analýza v rovině obecné, konkrétní příklad ukáže, jak dobře teoretické závěry „fungují“ v textu (symetrie a asymetrie, pasivita a aktivita).

Práce jako celek je originální a myšlenkově velmi bohatá. Podle mého je teze, že Sókratovo pojetí vztahu *filia –erós* vystupuje z tradičního schematu vzájemnosti, dostatečně zdůvodněna všemi analýzami, avšak mnohem důležitější je, že autor poskytuje naprosto koherentní vhled do mnohem větší oblasti řecké kultury, než se na první pohled zdá. Navíc má Tomáš Hejduk schopnost kritického posuzování relevantní sekundární literatury. Nemluvě již o tom, že práce je napsána velmi kultivovaným jazykem a že je velmi dobře čitelná, aniž kdekoli slevuje z odborné náročnosti.

Předloženou práci Tomáše Hejduka navrhuji hodnotit jako výbornou a doporučuji ji k obhajobě.

Doc. Miroslav Petříček Dr.

Ústav filosofie a religionistiky FF UK

1. února 2007